

מדריך לנישואין וגירושין כדת משה וישראל

החלטת להינשא? ברכות! החלטת להתגרש? קח/י מספר, התאזר/י בסבלנות בתור למועדון ה- 10000! – או-טו-טו הצטרפת לעשרת אלפי הזוגות המתגרשים מדי שנה בישראל (לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה- 2012).

סביר להניח שחשבת רבות על ההשלכות הנובעות מהחלטתך זו (אלא אם כן היוזמה מגיעה מהצד השני...). מדריך זה עשוי לסייע לך רבות בהבנת המשמעות הכלכלית של חיי זוגיות כמו גם בהתרת קשר הנישואין ולאפשר לך להמשיך בחיך.

ראשית, הבה נבהיר מספר עובדות מהותיות, אשר ישפיעו על חייכם מרגע שענדתם זה לזו את פלומבת האהבה:
נושא נישואין וגירושין מתקיים במדינת ישראל ע"פ הדין העברי (ליהודים),
וסמכות ההכרזה עליכם כזוג או כגרושים על פי ההלכה, נתונה בלעדית לבית הדין הרבני.

משמעות הדבר: מרגע קיום טקס הנישואין הכולל חופה, כתובה, טבעת, אולם, קייטרינג, רשימות מוזמנים ומריבות מתבקשות, שמלת כלה, צלם וספירת ההמחאות (ובהשאלה מעולם העסקים: דו"ח רווח והפסד...) יחולו עליכם תקנות והלכות מגוונות הנוגעות למהות הקשר בהווה ובעתיד.

בבסיס הלכות נישואין טמונה ההכרה במחויבות ההדדית של הצדדים. מחויבות האשה כלפי בעלה ע"פ הדין העברי, נוגעת להיבטים של כיבוד הבעל, ניהול משק הבית, יחסי אישות, וכיוצא באלה. באשר לבעל- הרי

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616
דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

שמחויבותו מתייחסת לא רק להיבטים בין-אישיים אלא גם להיבטים כלכליים.

חובת הבעל לזון את אשתו הינה נגזרת הסטטוס הכלכלי של הבעל לפי הכלל של "עולה עימו ואינה יורדת" היינו: היקף חובת הבעל לזון את אשתו ולדאוג

לצרכיה השונים הינה בהתאם לרמת החיים אליה הורגלה האשה במהלך נישואיהם.

על פניו נראה כי הלכה זו טומנת בחובה הגיון לצד ההכרה כי בעיתות קדם, היתה האשה תלויה בלעדית בבעלה מבחינה כלכלית (המונח "קריירה נשית" לא היה מפותח אז...) ועקב כך חלה על הבעל החובה לדאוג לרווחת אשתו.

הציווי ההלכתי המתייחס לחובות בעל כלפי אשתו יש בו כאמור מן ההגיון: תפקיד האשה בתקופת המקרא (ואף בתקופות מאוחרות) אופיין בדאגה לגידול הילדים וניהול משק הבית, בעוד הגבר דאג לכלכלת התא המשפחתי ומשך נעדר הגבר מן הבית ועבד לפרנסת משפחתו.

האשה, אשר עול גידול הילדים וניהול משק הבית היו תחת אחריותה (כפי הנראה מהבנת החשיבות של חלוקת עבודה המותאמת לכישוריו של כל צד ולעניין זה- על פי ההלכה אשה פטורה מדאגה לפרנסת המשפחה), היתה למעשה תלויה כלכלית בבעלה. אשר על כן, יש הגיון בציווי המחייב את הבעל לדאוג לכל מחסורה של "העזר כנגדו" ובכלל זה: מלבושיה, מזונותיה וכיוצא באלה.

לכאורה, נדמה כי הדברים מתנהלים על מי מנוחות. ברם, עם התמורות החברתיות והכלכליות, אנו עדים לדפוס מציאות שונה במהותו מזה שהיה נהוג בתקופת המקרא: מודעות לזכויות נשים לצד חשיבות המימוש העצמי הביאו לכך שדפוס המשפחה המקראית: "גבר בחוץ - אשה בבית" החל

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין. טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616
דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

משנה את פניו. נשים החלו לפתח קריירות משל עצמן. זכויות נשים הפכו לבון-טון של החברה במאה העשרים ואילך ובשם השאיפה לשוויון אנו עדים לשינוי תמידי במודל המשפחה המקראית, שלא לדבר על תופעת המשפחות החד-הוריות, תופעה המקובלת כיום אך היתה בלתי מתקבלת על הדעת בעבר (למעט אלמנים/אלמנות).

הלכת/חזקת השיתוף וחוק יחסי ממון: מי שמבין- חוסך המון...

קשר נישואין אוגד בתוכו חובות וזכויות הדדיות. אולם המרכיב המובהק ביותר המבטא קשר נישואין הוא ללא ספק שותפות ההווה, הגורל המתוק ו/או המר, וכן-גם חשבון העו"ש (גם אם ישנה הפרדת חשבונות).

על פי הדין האזרחי, בני הזוג אשר נישאו לפני 1.1.1974 (מועד כניסתו לתוקף של חוק יחסי ממון בין בני זוג), או שהינם ידועים בציבור, הרי שהצדדים חולקים במשותף ("הלכת השיתוף") את הרכוש שנצבר במהלך הנישואין/קשר הזוגיות ("שיתוף קנייני מיידי") באופן שוויוני. לבן/בת הזוג קמה במהלך קשר הזוגיות זכות קניינית בנכסים אשר נצברו במאמץ משותף.

זכות זו מקורה בהלכת השיתוף (הדין המהותי) אשר מתוך הלכה זו נגזרת ההכרה בזכות בן הזוג למחצית מהנכסים אשר נצברו במהלך חייהם המשותפים (חזקת השיתוף). זאת, כאמור, מכח הלכת השיתוף. הלכת השיתוף חלה על כל זכות בעלת שווי כלכלי, לרבות נכסים עסקיים.

שני תנאים לקיומה של חזקת השיתוף:

1. בני הזוג מקיימים אורח חיים תקין. הפסיקה צמצמה את המשמעות הסובייקטיבית של תנאי זה וקבעה כי התנאי הוא כי בני הזוג חיים תחת

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616
דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

קורת גג אחת ומקיימים יחסי שותפות (למעט מקרים בהם בני הזוג אמנם חיים תחת קורת גג אחת, אך חיים כפרודים).

2. מאמץ משותף: אין הכוונה כי בהכרח ישנו שוויון ביצירת ההכנסות, אלא קיימת מסגרת של חלוקת עבודה אשר נועדה לקיים זוגיות. לעניין זה- גידול ילדים וניהול משק בית כמוהו כתרומה כלכלית של הצד שכנגד. למשל, אם האשה עקרת בית והבעל או בן הזוג מהווה את מקור ההכנסה הבלעדי.

יובהר כאן, כי עקרון זה אינו קשור כלל להחלטה על פירוק הנישואין, אלא מבהיר (מה שמכונה "השכלה כללית") את חלקו של כל צד ברכוש שנצבר במהלך הנישואין.

אם אחד מבני הזוג הינו עצמאי המנהל עסק, הרי שהעסק הינו רכוש משותף של הצדדים, על כל הזכויות והחובות שבו. כל הרכוש אשר נצבר במהלך הנישואין מתחלק בין בני הזוג גם אם הנכס רשום על שם אחד הצדדים! מנגד, כל רכוש אחר, שמקורו לפני הנישואין ורכוש שהתקבל במתנה או בירושה, שייך לבן הזוג אשר הביאו, או קיבל אותו, אלא אם הוסכם אחרת.

אם בני הזוג נישאו לאחר 1.1.1974, חל עליהם עקרון/הסדר "איזון משאבים" (מכח חוק יחסי ממון בין בני זוג), לפיו במקרה "קריטי" כגון פקיעת נישואין עקב גירושין או מוות, קמה הזכות של בן הזוג לחלקו ברכוש המשותף. כלומר, בניגוד להלכת השיתוף, המעניקה זכות קניינית מיידית מעצם קשר השותפות, הרי שבהסדר איזון משאבים הזכות הינה אובליגטורית דחוייה. קרי: מעניקה זכות מימוש של החלק היחסי בנכסים רק בקרות ארוע קריטי, כגון גירושין או פטירה. במסגרת איזון המשאבים, חלה שותפות ברכוש כמו גם בחובות שנצברו בתקופת הנישואין, כלומר, הרכוש הוא משותף גם אם הוא רשום על שם אחד מבני הזוג, אלא אם כן נערך הסדר (כגון הסכם ממון) המסדיר את המעמד של נכסים כלכליים כאלו

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין. טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616
דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

ואחרים. זאת מכורח ההכרה כי יש לראות את חיי השיתוף כמתייחסים גם לפירות כלכליים משותפים, הגם שנרשמו ע"י אחד הצדדים¹.

בנובמבר 2008 אושר תיקון לחוק יחסי ממון אשר במהותו מאפשר לחלק את הרכוש טרם קרות ארוע קריטי, היינו: טרם פקיעת הנישואין, וזאת אם הוגשה בקשה לביצועו של הסדר איזון משאבים, וחלפה שנה מיום שנפתח אחד מההליכים הבאים:

- בקשה להתרת נישואין ע"י אחד הצדדים.
- תביעה לחלוקת רכוש בין בני הזוג, לרבות תביעה לפירוק שיתוף במקרקעין; תביעה לפסק דין הצהרתי בדבר זכויות בני הזוג, בקשה לשמירת זכויות.
- קיים קרע בין בני הזוג או שבני הזוג חיים בנפרד, אף אם הם חיים תחת קורת גג אחת במשך תקופה מצטברת של תשעה חודשים².

לבית המשפט או לבית הדין הרבני יש שיקול דעת לקצר מועדים אלה. כך למשל כאשר קיימת אלימות בין בני זוג אשר חומרתה מעידה על קרע ממשי בין בני הזוג. עילת אלימות ניתנת להוכחה באמצעות החלטות שיפוטיות כגון סעדים זמניים (צו הגנה, צו הרחקה), צווי מעצר, שחרור בערבות, או החלטה על הגשת כתב אישום.

בית המשפט או בית הדין רשאים להורות לצד שביקש להקדים את מועד ביצוע איזון המשאבים, להפקיד כתב הסכמה להתרת נישואין.

¹ על מנת להימנע ממצבים מעין אלה, מומלץ בחום לערוך הסכם ממון אותו ניתן לערוך בסמוך או בתחילת קשר הנישואין וכמובן במהלכם.

² ראו תמ"ש 90212/00 ד.ר. נ' ס.ר-המועד הקובע להגדרת היעדר חיים משותפים והשלכתם לעניין הרכוש אותו יש לחלק בין הצדדים.

אך לא בכך מסתכמת הפרקטיקה בהמשך לתיקון לחוק יחסי ממון. עקרונית כיום ניתן לחלק באופן בלתי שוויוני את נכסי בני הזוג וזאת על מנת ליצור איזון ביחס ובפער הכלכלי בין בני הזוג ביום גירושיהם. כן ניתן כיום לחלק נכסי קריירה, מוניטין אישי ומוניטין עסקי .

פסקי דין של בתי משפט לענייני משפחה אשר ניתנו באחרונה, מצביעים על המגמה החדשה המוצאת את ביטויה בחלוקה בלתי שוויונית של נכסי הצדדים. זאת כאשר קיים חשש (אובייקטיבי או סובייקטיבי) כי צד אחד יצא נפסד כלכלית יותר מן הצד האחר בעת הגירושין.

למקומות, היכון רוץ: מרוץ סמכויות וזרע הפורענות

מדינת ישראל היא מדינה אשר אופייה, עקרוניתה והלכותיה מעוגנים במשפט העברי-הלכתי. לעובדה זו משמעות רבתי בכל הקשור ליחסי פרט-מדינה בכלל ונישואין וגירושין בפרט.

נישואין (כדמו"י) וגירושין הינם כאמור בבחינת מונופול של בית הדין הרבני, קרי: זוג יהודים המבקש להינשא כדמו"י ולהיות מוכר ככזה, חייב לקבל לנישואין תוקף חוקי-הלכתי הניתן בלעדית על ידי בתי הדין הרבניים (להוציא מי שאינם יהודיים או שנישאו בטקסים אזרחיים וכיוצא באלה).

עם זאת, לתקפותם של הנישואין נלווים נושאים נוספים אשר בעיקרם רלוונטיים כאשר אחד הצדדים או שניהם מבקשים להפסיק את קשר הזוגיות ע"י גירושין. במקרה זה, ישנה ערכאה נוספת אשר בסמכותה לדון בנושאים הקשורים לסיום ההתקשרות בין בני הזוג, ובכלל זה: הסדרי ראייה משמורת, ממון, מזונות ועוד.

המושג החשוב לעניינינו הוא "מרוץ סמכויות".

עקרון מרוץ הסמכויות מקורו בסמכות המקבילה הנחלקת בין בתי הדין הרבניים ובין בתי המשפט לענייני משפחה.

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616
דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

הכלל הנקוט הוא, כי אין בסמכותו של צד אחד לדון בנושאים אשר צד ב' מוסמך לדון בהם. לפישוט האמור לעיל: צד שבחר לפתוח בהליכי פירוק שותפות בבית משפט לענייני משפחה, ואגב כך כלל בתביעתו גם תביעות נוספות כגון: חלוקת רכוש, משמורת ומזונות, חסם בכך את סמכותו של בית הדין הרבני לדון בנושאים הללו. וכן להיפך: צד שבחר לפתוח בהליכי גירושין בבית הדין הרבני, וכרך בתביעתו לגירושין גם משמורת ורכוש, הרי שבכך נחסמה סמכותו של בית המשפט לענייני משפחה³. יודגש, כי ללא קשר למקור הסמכות (בית דין רבני או בית משפט לענייני משפחה), הרי בכל מקרה, טקס הגירושין והענקת תוקף חוקי-הלכתי לגירושין, נמצאים בסמכותם הבלעדית של בתי הדין הרבניים. זאת מכורח הסמכות החוקית המעניקה להם ורק להם את מתן הגושפנקא להכיר בנישואין כשרים (כדמו"י) או בגירושין.

על פניו, נראה כי אין בכך פסול. דא-עקא, המציאות מכתובה הנחות יסוד נכונות או נכונות בחלקן, כמו גם לעיתים גם מצבים גרוטסקיים, המוצאים את ביטויים בלהיטות של צד אחד להיות הראשון ולהקדים את בן הזוג בפתיחת הליכי גירושין, מתוך הנחה כי ישנה עדיפות לצד הזריז בהחלטתו היכן לקיים את ההתדיינות המשפטית-הלכתית.

ההנחה הרווחת היא כי עדיף לאשה להקדים ולפתוח בהליכי גירושין בבית משפט לענייני משפחה, ואגב כך לכלול בתביעת הגירושין גם חלוקת רכוש, תביעת משמורת ותביעת מזונות ילדים (תביעת מזונות כאמור נעשית על ידי הילדים אך באמצעות אימם, בהיותה האפוטרופוסית שלהם). ואילו לבעל עדיף להקדים ולפתוח בהליכי גירושין בבית הדין הרבני ואגב כך לכרוך תביעות לחלוקת רכוש, ואף משמורת.

³ הערה: בית הדין הרבני לא ידון בתביעת מזונות ילדים, אלא אם כן הדבר נעשה בהסכמת הצדדים (הילכת שרגאי). לפיכך, אם בן/בת הזוג בחר/ה לפתוח בהליכי גירושין בבית הדין הרבני, הרי שעניין מזונות ילדים ידון בבית המשפט לענייני משפחה, אלא אם כן הביעו הצדדים את הסכמתם כי העניין ידון בבית הדין הרבני. מנגד, תביעה למזונות ילדים שהוגשה בבית המשפט לענייני משפחה, תידון בבית משפט זה גם ללא הסכמת הצד שכנגד.

התפיסה הרווחת בבסיס הנחה זו, כי בתי משפט לענייני משפחה נוטים לעשות חסד-יתר עם האשה ואילו בתי הדין הרבניים נוטים לעשות חסד-יתר עם הבעל.

נמחיש זאת בדוגמא הבאה: רן ורינת נישאו בשנת 2007 ולהם שני ילדים. יחסיהם ידעו עליות ומורדות, ורינת מצאה נחמה בזרועות מאהב נשוי. רן לא ידע דבר וחצי דבר אודות הרומן אשר כלל גם קיום יחסי מין בהזדמנויות שונות.

רינת מבקשת להתגרש מרן. על פניו, סביר להניח שעורך הדין שלה יעץ לה לפתוח בהליכים בבית המשפט לענייני משפחה ולהקדים תרופה למכה ובכך לחסום את האפשרות בפני רן לפתוח בהליכים בבית הדין הרבני.

רינת כללה בתביעתה את תביעת המשמורת, מזונות הילדים והרכוש. בהגיע הדיון, בית המשפט יפסוק מן הסתם לטובתה ויעניק לה משמורת על ילדיהם המשותפים.

נניח עתה שרן "עלה" על הרומן של רינת, ומבקש לציין עובדה זו ואף להציג עדויות וראיות התומכות חד-משמעית בעובדת הרומן של רינת עם גבר אחר. המציאות העצובה עשויה לטפוח על פניו של רן: בית המשפט האזרחי אינו עוסק בהיבטים המוסריים של רינת. להוכחות המוצגות על ידי רן אין כלל רלוונטיות בכל הקשור לתביעת משמורת, רכוש ומזונות הילדים. בית המשפט דן לגופם של דברים קרי: טובת הילד וזכויות האשה.

הנה דוגמא (תמ"ש 10541-03-11): בית המשפט דחה על הסף תביעת נזיקין שהגיש גבר כנגד אשתו, בעילת ניאוף. בין היתר נכתב בפסק הדין כי: "... גם אם האשה בגדה ונאפה והפרה את חובת האמון כלפי הגבר, נזקיו הם נזקים של מה בכך ואין בהם כדי להצדיק השתת חיוב כספי על האישה".

ומה יקרה אם רינת תחליט לפתוח בהליכים בבית הדין הרבני? הבה נניח שעניין הרומן כלל לא היה. ההנחה הרווחת (כאמור אינה מדעית!) היא כי בית הדין הרבני ייטה לקבל את עמדת הבעל ולמעשה רינת עלולה לצאת נפסדת בהיבט הרכושי מכפי שהייתה זוכה בבית המשפט לענייני משפחה. יורשה להצהיר חד משמעית כי אין הדבר בבחינת עובדה מדעית מוחלטת. כל מקרה נבחן לגופו, ואל ייפלא אם דווקא בית הדין הרבני ייטה לפסוק דמי מזונות גבוהים יותר מאשר בית המשפט לענייני משפחה! בהקשר זה ניתן לומר ספק בהלצה ספק במרירות, כי אין רגע דל בבתי המשפט! מתדיין (תובע או נתבע) יודע כיצד הוא נכנס, אך אין לו מושג כיצד יצא...

היה וסיפור הרומן של רינת אכן התרחש ורן יודע על כך ומספק הוכחות לבית הדין הרבני, ישנה סבירות שרן יזכה להטיית הכף לטובתו בכל הקשור לחובותיו כלפי רינת, כמו גם התחשבות יתר בתביעת רן למשמורת ולכל הפחות להסדרי ראייה נוחים ובתנאים אשר יוכתבו על ידו, שלא לדבר על היעדר הצורך במתן הכתובה של אשתו, אותה הפקיד עם נישואיו לרינת. לפיכך, ההחלטה היכן לקיים את ההליכים המשפטיים הנוגעים לתביעות ממון, מזונות וכדומה, הינה תלויה נסיבות.

ההנחה הרווחת כי בשל עובדת קיומו של מרוץ סמכויות, הראשון שיוזם והראשון לבחור את הערכאה השיפוטית/הלכתית הוא זה אשר יזכה ליתרון על פני הצד השני. מציאות זו יצרה מצב אבסורדי בו כל צד עוד במהלך הנישואין עוסק בדילמה האם להיות הראשון לפנות לערכאה אחת או שנייה ועל ידי כך ליצור יתרון על פני הצד השני. דעת המחבר היא, כי בבסיס עקרון מרוץ הסמכויות טמונים זרעי פורענות. הידיעה והחשש של אחד מבני הזוג ממהלכיו של האחר עשויים ליצור מתחים מיותרים הפוגעים בזוגיות, אשר אמורה להיות מושתתת בראש ובראשונה על אמון הדדי.

מרוץ הסמכויות יצר שלא בטובתו, טעם לפגם המעניק יתרון של ראשוניות ליוזם ראשון את מהלך הגירושין ובוחר בערכאה השיפוטית המתאימה לו.

מסובך?

עשו הסכם גירושין באמצעות גישור! בכך תיחסך
"מלחמת העולמות", עקרון מרוץ הסמכויות הופך
ללא רלוונטי, וכמובן- חסכון אדיר במשאבים
כלכליים, רגשיים ונפשיים.

כמה חכם, כמה פשוט!!!

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616
דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il